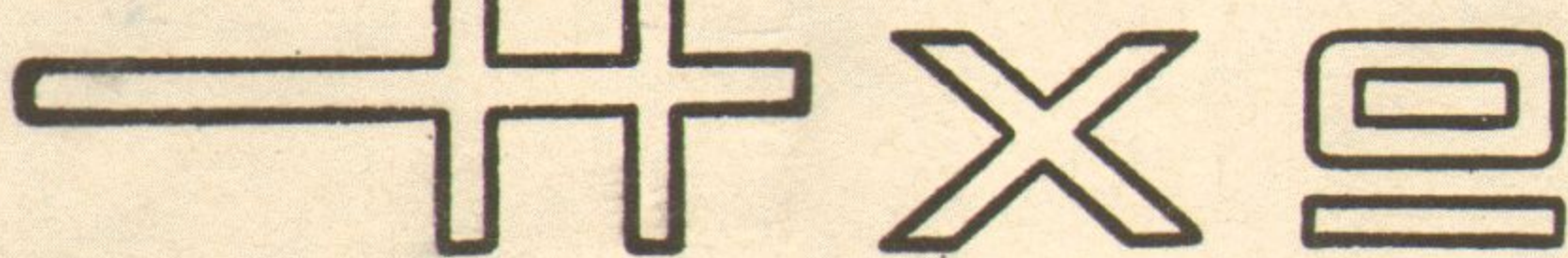

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ "ΕΝΩΣΕΩΣ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ"

Αριθμός φύλλου 144

Αθήναι, Ιανουάριος 1973

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

ΣΜΥΡΝΗ
ΜΠΟΥΡΝΟΒΑΣ

Το καμπαναριό της εκκλησίας της Παναγίας του Μπουρνόβα (1)

Τους τελευταίους καιρούς διατυπώθηκαν σε κάποια δημοσιογραφικά φύλλα, μεμψιμοιρίες για το γεγονός ότι δεν πήρε μια επίσημη κι αναμνηστικά έορταστική μορφή, το μεγάλο αλλά και θλιβερό ιστορικό γεγονός ότι έδω και πενήντα χρόνια, αντίκρυ, στις άκτες της Ίωνίας, ξετυλίχθηκε το μέγα δράμα της Μικρασιατικής Καταστροφής. Πώς γιορτάσαμε τόσο επίσημα και λαμπρά το 1821; Έτσι έπρεπε να θυμηθούμε κι εκείνη την έθνική συμφορά! Μά είναι δλοφάνερο πώς οι μεμψιμοιρίες αυτές έχουν ένα σχήμα δξύμωρο. Δεν ακούστηκε ποτέ οι λαοί να «γιορτάζουν» τις έθνικές τους συμφορές με τον τρόπο, τον τόνο και το ύφος που επικαλούνται τους έθνικούς των θριάμβους! Όπως θα λέγαμε, απλά, άλλο γάμος και άλλο κηδεία! Δεν ήταν λοιπόν ούτε λογικό μά ούτε και σκόπιμο, να δοθεί επίσημη έμφαση σ' εκείνη την καταστροφή. Όμως, αυτή ή αδήρητη λογική αναγκαιότητα, δεν έμπόδισε καθόλου τον έλληνισμό, και ιδίως τον μεταφυτευμένο στην έλευθερη Ελλάδα μικρασιατικό έλληνισμό και τους απογόνους του, να άναδαυλίσουν μέσα τους με ίερή κατάνυξη εκείνο το «πάθος», εκείνο το «πένθος» και να το ξαναζήσουν έντονα, με διάφορες έκδηλώσεις, που σκοπό δεν είχαν να χυθούν καινούργια δάκρυα για ό,τι τότε χάθηκε μέσα στην άβυσο της καταστροφής, μά για να έπιτευχθεί μια ζωντανή έπανασύνδεση με τις «χαμένες πατρίδες».

Μ' αυτό τον έποικοδομητικό τρόπο στράφηκε τους μήνες αυτούς ή σύγχρονη έλληνική μνήμη στον μικρασιατικό Αύγουστο και στο τραγικό εκείνο φθινόπωρο του 1922. Γίνανε παντού συγκεντρώσεις, διαλέξεις, τελέστηκαν μνημόσυνα, εκδόθηκαν βιβλία ιστορικά και λογοτεχνικά, γράφτηκαν πολυάριθμα άρθρα και μελέτες σε περιοδικά και έφημερίδες, ιστορήθηκαν στρατιωτικά και πολιτικά έπεισόδια, κρίθηκαν προσωπικότητες, θρηνήθηκαν θύματα ήρώων και μαρτύρων, άναψαν νοσταλγίες, όχι μόνο για τις άγαπημένες πατρίδες, που για πάντα χάθηκαν, αλλά και για την πλουτοφόρα μικρασιατική γή, με τις πανάρχαιες έλληνικές ρίζες — αυτή τη γή που στά χώματά της ρίζωσε ο ίωνικός πολιτισμός, αυτό το καμάρι, αυτή ή «χαρά του κόσμου».

Άλλά εκείνο που θέλουμε να τονίσουμε σήμερα σαν κάτι το ξεχωριστό, σαν κάτι που πράγματι έλειπε, είναι ή πρωτοβουλία που πήρε ή γνωστή για την πολύτροπη δράση της «Ένωση Σμυρναίων» να συγκεντρώσει και να καταγράψει και να εκδώσει σ' έναν μεγάλο δίσκο όλα εκείνα τα «Σμυρνέικα τραγούδια», όλες αυτές τις μουσικές και τραγουδιστικές έκρήξεις της γνήσιας σμυρνέικης λαϊκής και έλληνικής ψυχής, που το άκουσμά τους και μόνο, σήμερα, φτάνει για να ξεθάψει από τη στάχτη την ψυχή της Σμύρνης, την ζωντανή, την ανθρώπινη, την καθημερινή ψυχή της, και να τη μεταφυτέψει στην ψυχή μας, και να την ταυτίσει απόλυτα μαζί της.

Έντεκα τραγούδια διασώζονται σ' αυτόν τον δίσκο, θαλμένα υπεύθυνα σε σύγχρονη ένορχήστρωση και τραγουδημένα από σύγχρονους καλλιτέχνες. Τραγούδια, που και στον καιρό τους, είχαν ξεπεράσει τα σύνορα της υπόδουλης μά κυριαρχικά έλληνικής Σμύρνης, και είχαν διαδοθεί στην τότε έλευθερη πατρίδα. Κι ακούοντας πάλι, σήμερα, την «Κορδελιώτισσα», τον «Άραμπά που περνάει», την «Έγγλεζίτσα», το «Δέ σε θέλω πιά», το περίφημο «Γιαρούμπε χάνομαι» και τόσα άλλα, νομίζουμε πώς ή Σμύρνη δεν κήκε, πώς ή Σμύρνη δεν έρημώθηκε από τις έκατοντάδες χιλιάδες των Έλλήνων κατοίκων της, πώς δεν αντικαταστάθηκε από μια καινούργια σύγχρονη πόλη, μά πώς μάς περιμένει όλους έμας να πλημμυρίσουμε το «Καί» της, να χυθούμε στα «ντουρσέκια» της, και να τρυπώσουμε στα εύθυμα κέντρα της, που με κέφι και ντέρτι ζωής τραγουδιούνταν αυτά τα τραγούδια, τα τόσο παθιαρικά, μά και τα τόσο φωτεινά, χαμογελαστά και χορευτικά. Τίποτε δε θύμιζαν από σκλαβιά, σά να είχε ξεφύγει ο λαός της Σμύρνης από τις άλυσίδες της δουλείας των τεσσάρων αίωνων! Είναι τραγούδια, που θα μπορούσαν να είχαν συντεθεί και σήμερα στην Ελλάδα, και να παίζονταν με τα ίδια λαϊκά όργανα, που μερικοί τα θεωρούν «άνατολίτικα» με την άνθελληνική σημαία του όρου, μά που οι υπεύθυνοι μελετητές της λαϊκής μας μουσικής, τα βλέπουν σαν άπότοκα αρχαιοτάτων έλληνικών μουσικών παραδόσεων.

Άν και θεωρούμε, όπως είπαμε, τους δίσκους, σήμερα, σαν έρμηνευτές και του καλλιτεχνικού πολιτισμού, και κατά προέκταση, σαν ένα συμπλήρωμα ακόμα και του βιβλίου, — και μήπως κάτι παρόμοιο δεν είναι και το Ραδιόφωνο και ή Τηλεόραση; — δεν θα δίναμεν τέτοια έκταση στο σημερινό μας θέμα, αν δεν συνέτρεχε ή επέτειος της Μικρασιατικής Καταστροφής, και αν δεν συνόδευε την έκδοση του δίσκου μια πολύ πυκνή αλλά και ολότελα φωτεινή και τεκμηριωμένη εισαγωγική μελέτη του Τζών Βεϊνόγλου για τη μουσική ζωή και τα μουσικά όργανα της Μικράς Άσίας, από τους ίωνικούς έως τους σημερινούς καιρούς. Μια ώραία και σοφή μελέτη που άποδεικνύει και την έλληνικότητα των λαϊκών μικρασιατικών όργάνων και την λαϊκή και έθνική αυθεντικότητα των σμυρναϊκών τραγουδιών. Μικρασιάτης και ο ίδιος, καταπιάστηκε με πάθος όχι μόνο με το ειδικό αυτό θέμα, αλλά και με την όλη ευθύνη των συντονισμών και των πρωτοβουλιών για την έκσυγχρονισμένη με το δίσκο άναζωπύρωση των σμυρνέικων τραγουδιών, ώστε καθώς μάς λέει ο ίδιος στο τέλος της μελέτης του, «τα τραγούδια αυτά,

(1) Βλ. Νίκου Καραρά: 'Ο Μπουρνόβας, Αθήνα 1955, σ.σ. 106—107.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΕΝΑΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ

Από καιρό με τριγυρίζει μια ανάμνηση του 1908, δώδεκα χρονών σαν ήμουνα και αποφάσισα να την βάλα στην πένα για την «Ηχώ» μας, κι' αν δημοσιευτή, όποιος θέλει... ας μὴν τὴ διαβάσει!

Μου είχε καθίσει, λοιπόν στο κεφάλι να σηκωθώ ένα πρωί και, περπατώντας από το Καρατάσι όπου καθόμασταν, να πάω στην 'Αγία Τριάδα, να ξαναδώ το παλιό σπίτι μας, καρσί στη βαπορόσκαλα, με το μπακαλικάκι του Χατζηπέτρου στη γωνία να δώ και τη θεία μου Μαρία, κόρη του μπακάλη και σύζυγο του θείου 'Αχιλλέα Νικολαΐδη, που είχε το μεγάλο φαναρτζίδικο στα Σερβετάδικα, δίπλα στο 'Ατζέμικο Χάνι — και οι δυο μακαρίτες τώρα —. Κι' ούλο τότε και το ξανάλεγα, ως που, μια Κυριακή πρωί, Μάης ήτανε, «έξεδόθη» η άδεια του μπαμπά και της μαμάς και ξημερώματα ξεκίνησα για την όνειρευμένη περιπέτεια.

Περνώντας από τη σκάλα του Καρατασιού, σύμπτωση, έρχόντανε καιμαρωτό το βαποράκι από την Καραντίνα. 'Ισα κι' 'ισα που το πρόφταιξα κι' έτσι γλύτωσα τον ποδοδρόμο ώσαμε την κεντρική αποβάθρα της Σμύρνης.

Από την κεντρική βαπορόσκαλα του καρσί στον καφενέ «'Η Βουδαπέστη», όπου τραγουδάγε ο Σταμάτης ο Μπόγιας, — τον θυμόσατε; — άρχισα την πεζοπορία μου. Πέρασα την μπυραρία του Κραϊμερ, κάτω από το μεγάλο ξενοδοχείο, του Λουκά το Σέλιρο, όπου έπαιζαν με το θιάσό τους, ο 'Απέργης και η 'Ελενίτσα του, χάζεψα δεξω από την «'Ιωνία», που έπαιζαν τα κουτσάκια με τον Πασχάλη, κοινοστάθηκα στο «Σπόρτιγκ», το κέντρο της σμυρνέικης άριστοκρατίας, κολλητά με την «'Αλάμπρα», το φημισμένο καφενείο με τις τόμπολες, διάβηκα μπροστά από το φραντσέζικο κονσολάτο και το καλλιμάρμαρο θέατρο μας κι' απέ, γιαλό - γιαλό, σφυρίζοντας τη σεραφίνα, πέρασα τ' άρχοντικά της προκουμαίας, 'ισαμε τα μπάνια του Τισσού και τα καφεενεδάκια του Μιμήκου και του Κοκώνη, ξεκουσμένα για τὰ τηγανητά μύδια και τους λουκουμάδες τους και για τὰ νυχτερινά γλέντια τών μερακλήδων, με τὰ καραφάκια και με τὰ παιχνίδια.

'Απ' εκεί και πέρα, σπρίθοντας δεξιά, έκαρσιλάντισα το σιδηροδρομικό σταθμό της Πούντας, με το ρολόι, για Μπουτζά, Σεβντίκοι, 'Αϊντίκι και τὰ ρέστα. 'Εγώ ως τόσο τράβηξα άριστερά, προς το Νταραγάτσι· πέρασα τη βιομηχανική περιοχή, με τὰ μηχανουργεία του 'Ισηγιόνη, του Ράκιν και Δήμα, τη φάμπρικα του Καρμανιόλα, που έφτιαχνε τις ώραίες κάτασπρες φρατζόλες μέσα στις φόρμες και τ' άλλα εργοστάσια — ένα σωρό — και μπήκα στο χωματόδρομο, με τον Πανιώνιο και το νεκροταφείο μας από δεξιά και, παρακάτω, την 'Αγία Μαρκέλλα και τὰ σαβίρια, 'ισαμε το γιοφύρι της Δεκάρας: το ρέμμα του

χωρίς να πάψουν καθόλου να συγκινούν τους παλιούς, να μπορέσουν να τραβήξουν, να κερδίσουν και τους νέους, τους γιους και τις κόρες τών Μικρασιατών και όλoκληρη τη σημερινή έλληνική νεολαία. Και δεν είναι λανθασμένος ο δρόμος αυτός. Γιατί έτσι ευκολώτερα περνά η παράδοση από τη μια γενεά στην άλλη. 'Ετσι πετυχαίνει καλύτερα η Μνημοσύνη — καταστατικός σκοπός της 'Ενώσεώς μας — της 'Ενώσεως Σμυρναίων».

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΡΩΝΗ
ΣΜΥΡΝΗ 1922

(Φωτογραφία 'Ανδρ. Κοκκώνη, Σμύρνη)

(Προσφορά κυρίας 'Ελλης Κ. Συμεωνίδου ιατρού)

'Εξ άριστερών, Α' σειρά (όρθιων) : 2ος Κ. Στύλογλου, 3ος Μπαχαντούρης, 4ος Σπίτερ, τρομπιτίστας, οργανωτής της όρχήστρας, 5ος Δημ. 'Αγγελομάτης, καθηγητής, 6ος κ. Κώστας Γιαννίδης, μουσικοσυνθέτης συνεργάτης του Ε.Ι.Ρ.Τ., 7η κ. 'Ελλη Κ. Συμεωνίδου (πίανο) Β' σειρά (καθημένων) : 1ος 'Ηρακλής Παύλου 5ος Βουτσινάς, 6ος κ. Γεωργ. Δημ. Μιλανάκης, βιολοντσελίστας, συνεργάτης όρχήστρας Ε.Ι.Ρ.Τ. 7ος Βαϊνδιρλής. Γ' σειρά

'Η φωτογραφία έλήφθη έπειτα από συναυλιαν έργων Μπετόβεν (άποσπάσματα 4ης Συμφωνίας κλπ.), δοθείσαν εις το θέατρον Σπόρτιγκ - Κλάμπ.

Χαλκά Μπουναρ με σανίδια από πάνω, κι' ένας ζαπτιές, που φύλαγε μέσα από 'να κουβούκλιο, κι' όποιος ήθελε να περάσει ήδινε μια δεκάρα: οί άραμπάδες, οί καρότσες και τὰ βελσιπέντια, κάτι παραπάνω.

—Νέριτε γκιτιόρουμ μπέ τσουτζούκ; (που πάς βρέ παιδί;) με ρωτά ο ζαπτιές.

—'Αγία Τριάδα γκιτιόρουμ του λέω.

—'Α! Ένα ντεκάρα, μου άπαντά ρωμέικα.

—Μπέν παρα γιόκ! (έγώ δεν έχω παράδες) του λέω, στα ψέμματα και πάω να δώ τη θεία μου τη Μαρία του Χατζή Μπακάλη.

—Χατζή Μπακάλη; 'Αμάν! έγκώ μπιλιόρουμ Χατζή Πέτρο μπέ! 'Εσύ να λές χαιρετίσματα από Χαφούζ, ήψώνιζε μπακαλικό άμαν ήσάχνουμε σίντερα τραίνο 'Αγία Τριάντα!

'Ετσι, γενίκαμε φίλοι με το ζαπτιές, που ήτανε καλός άνθρωπος. Μ' άφισε να περάσω δίχως να πλερώσω δεκάρα, μουδάσε και μια φούχτα σπόροι, να τρώω στο δρόμο. Κι' έγω του είχα πη ψέμματα. . . 'Ας είναι! 'Εχω να το λέω, το λοιπόν, πώς οί Τούρκοι του λαού είναι άγα-

θρι και πονόψυχοι.

'Απ' εκεί και πέρα άρχινάνε οί έξοχες και οί όμορφάδες στα ζερβά ή θάλασσα, από την άλλη ο σιδηρόδρομος και οί μπαξέδες. Περνάω την 'Αγία Μαρίνα, κάνω το σταυρό μου. Παρέκει, ή φάμπρικα του Λιποβατς, σαμόλαδα και χαλβάδες κι' άκόμη πάρα πέρα, οί καφενέδες του Μερσινλή, με τις μερσίνες και τὰ μεγάλα δέντρα, που γινόντανε, στο πανηγύρι της 'Αγίας Μαρίας, την Καβαρή Δευτέρα και τη δεύτερη μέρα του Πάσχα, μεγάλο πατιρντί.

'Ο καρποτόδρομος τραβάει, κατόπιν δεξιά κατά το Μπουρνόβα, μέσα σε πρασινάδες άριστερά ανάμεσα σ' έρημιές και βούρκους, στα σφαγεία, που πιάνεται ή ψυχή σου να προσπεράσης, από τὰ σπαραχτικά μουγκριτά τώ βοδιώνε που τὰ σφάζουνε κι' από τη μπόχα. Για ν' άλεγκράρω τον καυμό μου, τραγουδάω και άπαγγέλλω ποιήματα του Βαλαωρίτη.

'Ητανε κοντά έννη ή ώρα, όταν περνούσα το καταπράσινο Μπαϊρακλή, που ή όμορφιά του δεν περιγράφεται. 'Η θάλασσα γυαλί και με την πρωινή ήσυχία, γκλάν - γκλάν! άκουγόντουσαν, από τη Σμύρνη, οί καμπάνες της 'Αγίας Φωτεινής, που ήχολογούσαν. 'Αγόρασα ένα ζεστό γιουβρέκι από το φουρνάρικο, κοντά στη σκάλα και, μα σουλάντας το, διάβηκα τον ταιρσανά, γιομάτο μικρά πλεούμενα, για καλαφάτισμα και βαποράκια του κόρφου, για έπισκευή, ματσάκονι και μπογιά.

Τώρα πια κοιτοζυγώνω στην 'Αγία Τριάδα. Σ' ένα κάρτο είμαι κιόλας μέσα. Περνάω τὰ σπίτια τών

Γερμανών, Βάρνιγκ, Σταϊγγερ, Πέζερ Καντσούχ κ.λπ., άντικρύζω, στη σειρά, τ' άρχοντικά του 'Ηλιάδη, του Διαμαντιδή, του 'Αλεξάνδρου και φτάνω στο παλιό σπίτι μας το άγαπημένο, δεμένο σαν τις πιό άκριβές παιδιάστικες άναμνήσεις μου.

'Η θεία Μαρία, ή μάνα της κι' ο Χατζής, τρίβανε τὰ μάτια τους, σαστισμένοι για το κουράγιο μου, να πάρω μοναχός μου, παιδί μόλις, τόσο νταμπάνι, με τὰ ποδάρια! Ξεκουράστηκα κομμάτι, κι' απέ έτρεξα στα πίσω του σπιτιού, να δώ το τραίνο, που θα περνούσε κατά το μεσημέρι. Τεσσάρω χρονώ σαν ήμουνα, κουνούσα τὰ χεράκια μου και φώναζα του οδηγού, όταν περνούσε το τραίνο του Κορδελιού, κι' αϊτός τραβούσε τη σφυρίχτρα δυό φορές και χαιρετούσε. Το ίδιο έκανα και τώρα κι' ο οδηγός — ο ίδιος οδηγός έδώ και όχτώ χρόνια! γνωστός και φίλος του Χατζή, χαιρέτισε πάλι, με τον ίδιο τρόπο με θυμήθηκε και φώναξε, κουνώντας τὰ χέρια του: «ό Γιωργάκης!, μωρέ πώς έμεγάλωσες!»

'Εδώ τελείωσε το πρόγραμμα της μικρής μου περιπέτειας. 'Είκανα μια καλή βόλτα μέσα στο χωριό, ψηλά στην εκκλησία, έπειτα στο σταθμό και πάρα πέρα ώσαμε τις βίλλες του Παπαζογλου και του Τσοκιούλογλου.

Αυτή είναι ή φετεινή μου άνασπακρίση, για την άγαπητή μας. «'Ηχώ» κι' αν θέλει ο Θεός, του χρόνου τὰ ξαναλέμε.

Μπαγκατάου — Αυστραλίας

Γ. ΝΙΚΟΛΑΣ (Νικολαΐδης)